Ч. 214 (13.162). Львів, понеділок 26. вересня 1932. Pocztowa opłatę zapłacono ryczałtem. Рік LIII.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДНЯ РАНО

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок ч. 10, II. пов.
Конто почт. щадн. 143.322.
Адреса для телеграм: „Діло" Львів.
Головний Редактор приймає від 11—12 год. передполуднем.
Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:
Місячно 4·00 зол.
Четвертрічно 12·00 „
Піврічно 24·00 „
Річно 48·00 „
ЗА ГРАНИЦЕЮ: В Америці 1 долар, Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр., Італії 7·50 зол., Німеччині 7·50 зол., Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к., Румунії 150 лей, Болгарії 7·50 зол., Австрії 7·50 зол.— Зміна адреси 1 зол.

Телеф. Редакції: 29-41.
„ Друкарні: 29-26.
В СПРАВІ ОГОЛОШЕНЬ ЗВЕРТАТИСЯ ДО АДМІНІСТРАЦІЇ.
ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 20 сот.

У першу річницю смерти пок. Михайла Галущинського.

Реферат директора „Просвіти" Семена Магаляса, виголошений 24. ц. м. на жалібному засіданні службовиків „Просвіти" і членів Головного Виділу Т-ва в перші роковини смерти голови „Просвіти" Михайла Галущинського.

Нинішне жалібне засідання заініціоване службовиками „Просвіти" присвячене вшануванню памяти Великого Громадянина і Освітника пок. **Михайла Галущинського**, з яким ми ще так недавно, бо ледви перед роком спільно працювали й обдумували пляни та методи освітньої праці, а якого дух і память ще довго-довго буде витати у мурах нашого товариства.

Хто з нас не знає і не памятає тих прикрощів і колючок, яких безліч прийшлося йому перетерпіти протягом свого не так довгого життя.

Служачи вірою і правдою українському народові в часах його визвольних змагань у ролі команданта січових стрільців, стрічається з завистю, наклепами і підпольними кертичними підкопами. Його мужеський виступ в обороні прав української мови в шкільництві стрічає не тільки признання, але й посуджування у демагогії, а коли за це позбавлений з родиною засобів до життя найшов підмогу з боку центральних львівських установ, заправлено йому ту підмогу інвективами матеріяльного використовування „Просвіти". Всі тяжкі удари, які в час лихоліття впали на „Просвіту", не вагаються приписати виключно йому, а за свою посольську і сенаторську діяльність дослугується малощо не клейма угодовця-зрадника народньої справи. Навіть чисто особисті і родинні його справи стають предметом публичної дискусії та осуду.

Щойно, коли передчасна і невмолима смерть вирвала його з наших рядів, щойно тоді прийшло отверезіння, а рівночасно зрозуміння його вартости і цінности. Щойно тоді, коли його не стало, найбільші навіть його вороги і критики відчули його недостачу та признали йому і розум і характер і велике серце, а при вичислюванні його досягнень і заслуг, нагло змаліли всі його „промахи", недотягнення, чи навіть, як казали, злочини. І мусіли змаліти навіть, якщо були, бо всі відчули, що з Покійним зійшла у могилу велика індивідуальність, особистість наскрізь позитивна і творча.

Він зараз на першій посаді в Золочеві кинувся був у вир громадської праці, поборюючи плянново та рішучо вкорінене в золочівськім повіті москвофільство і закладаючи читальні, сотнями викладів і рефератів ширить освіту та будить національного духа. Як директор рогатинської гімназії ставить її під педагогічним і внутрішно-організаційним оглядом на таку висоту, що навіть тодішна влада признає її зразковою. На становищі директора ґімназії не заскорупюється тільки у свому фаховому занятті, але як імпульсивна індивідуальність з великим громадянським почуттям обовязку віддає свій час освітній справі, а між іншим організує і веде в Черчу перший на Галицькій Землі народній університет, який своєю програмою нагадував данські народні університети.

Я не хочу переповідати історії його життя та праці на громадянському полі, а торкнуся радше тієї сторінки його діяльности, яка нас — освітників найбільше цікавить, а саме, ролі, яку Покійний відіграв в освітньому житті як голова просвітно-організаційної комісії при Гол. Виділі „Просвіти" від 1920 р. і голова „Просвіти" від 1923 р. Вправді загальний напрям праці у Гол. Виділі за головування пок. Галущинського в „Просвіті" не змінився, бо особистий склад Головного Виділу, а навіть Президії остав той самий, то всеж таки деякі ділянки освітньої праці одержали під його впливом нову закраску і новий розмах.

У першу чергу новий голова з великим розмахом начеркнув програму праці на ближчу і дальшу мету. **Ближча мета була ним уята у слідуючих точках:**

1) реактивовання всіх передвоєнних філій і читалень та засновання нових усюди там, де лиш хочби найменша українська громада:

2) постійна опіка і контроля над істнуючими філіями і читальнями;

3) клич поголовного членства до Матірного Товариства з особливим узглядненням американської еміграції;

4) закладання бібліотек і випозичалень при читальнях і філіях;

5) закладання мандрівних бібліотек, щоби наслідком недостачі освітників друкованим словом ширити освіту в народі;

6) уладжування якнайбільшого числа освітних анкет для вишколювання виділових і освітних робітників;

7) закладання самосвітних гуртків для самоосвіти і самовиховання;

8) поборювання неграмотности;

9) поширювання в народі культу „Просвіти" через систематичне святкування свята „Просвіти";

Освітня програма покійника на дальшу мету міститься в таких точках:

1. Викоріняти хибне переконання, що освітна праця це добродійна патріотична лепта для меншого брата;

2. засвоїти загалови новочасне поняття освіти дорослих, якої ціллю є перевиховання людини самоосвітньою і самовиховною працею;

3. започаткувати курси заочної освіти;

4. видавання методичних органів для освітних орґанізацій і робітників, для бібліотекарів, для аматорських гуртків та самоосвітників;

5. освітній роботі надати характер фаховости і заложити освітній інститут для виховання фахових освітників.

Уважаючи освіту найкращим засобом творення з кожної одиниці гармонійної людини, а з другого боку найпевнішим засобом осягнення найвищого нашого ідеалу, себто політичної незалежности, він бачив, що дотеперішні форми і методи освітної праці були невистарчаючі а часто і шкідливі. Він, маючи належне зрозуміння для позашкільної освіти та виховання, вимагав від освітників фаховости і тому перший кинув думку заложення при „Просвіті" Освітнього Інституту для вишколювання фахових освітників. А коли з браку фондів не можна було ввести цього в життя, він у своїх публікаціях і промовах при кожній відповідній нагоді накликував всіх так званих освітників до праці над собою і спеціялізації.

До переведення в життя повищої програми, в першу чергу ближчої взявся пок. Голова з повним запалом і енерґією. Зараз у першім році свого урядування перевів люстрацію всіх істнуючих філій і читалень. Ця робота степенувалася з кожним роком при помочі щораз то нових організаторів, при чім львину пайку поїздок відбував сам, особливо тоді, коли як сенатор і посол мав вільну карту їзди залізницями. Майже нема повіту, деб він не був з викладом промовою чи порадою, не зважаючи на пору року ні на стан свого здоровля. У тисячах своїх викладів і сотнях промов учить народ, як вести освітню працю, знайомить з новими її методами, підбадьорує до витревалости, а крім цього в безчисленних публікаціях займається теоретично проблемами позашкільної освіти.

І коли сьогодні мимо крізи і страшного зубожіння населення „Просвіта" все таки находить матеріяльну підтримку в народі і обходиться без посторонніх субвенцій та може вести незалежну освітню працю, це в головній части заслуга тої невтомної освідомлюючої праці Покійника.

На культурно-освітню працю клав Покійник тому так велику вагу, бо вірив, що не так зовнішні обставини і політичне положення вкладають у руки народів розвязку великих історичних завдань, але передовсім внутрішна сила культури. І вірний тому внутрішньому переконанню віддав весь труд свого богатого життя, щоби приспішити народові поворот утраченої ним довголітними злиднями власної великої духової творчости, а з тим і вернути йому віру у власні сили.

Покійний вірив і вчив, що з хвилею, коли народ повяже себе золотими нитками культурної народньої традиції, пронизаний внутрішньою її силою, стане непереможним паном своєї власної духової істоти, а ставши ним заволодіє і зовнішними обставинами і влаштує своє політичне положення так, як йому це потрібне. А що найважнішими і головними його складниками і матеріялом є людина і те, що ця людина творить, Покійний шукав нової людини, та не тільки шукав, але й творив ту нову людину, впоюючи в неї рівночасно почуття підпорядковаиности інтересам загалу, інтересам народу. І це переконання було кермуючою силою у цілій його освітній і громадській праці.

Бо велике замилування Покійного до громадських справ, велика любов свого народу не дозволяють йому обмежитися тільки на освітній ділянці. Він бере живу участь у всіх інших проявах громадського життя, не зважаючи на те, що його здоровля щораз то більше занепадає.

Одначе говорячи про Покійного як просвітника і громадянина, не можна попри його заслуги не піднести ще одної його неоціненої прикмети, а саме чистого, хрустального характеру та зворушливо добрячого серця. Ніколи нікому не бажав він зла, не кидав на нікого камінням, але й мовчки слухав, коли на його виключний рахунок скидали і чужі гріхи, коли його атакували не за його виключно „промахи", а навіть не оправдувався, а тимбільше не скидав вини на інших і не шукав співвинновників.

І коли ми сьогодні клонимо голови перед заслугами Покійного, то рівночасно підносимо їх знову бадьоро в гору, щоби ступити на вказану ним дорогу. Та не тільки самі, але нашим обовязком є старатися спрямувати на неї якнайскорше весь український народ і щойно тоді, коли це станеться, коли весь загал свідомо та відповідально і з повним переконанням перейметься запалом Покійника і самопожертвуванням для загального добра, стане Йому легкою та рідна земля, для якої посвятив своє найкраще „Я", а дух Його буде благословити всіх тих, що провадитимуть далі його передчасно перервані і недокінчені змагання.

В першу чергу ми освітники покликані продовжати і розвивати почате ним діло памятаючи, що самі славословя не вдоволять Покійника, бо Він їх у дійсності не потребує. Тільки реалізуючи твердо і пляново його наміри, створимо йому живий памятник в обновленій душі українського народу.

НІМЕЦЬКИЙ КАБІНЕТ І ОБОРОНА ПРАВ ПАРЛЯМЕНТУ.

БЕРЛІН, 24. 9. ПАТ. Кабінет республики згодився, щоби канцлер Папен, міністри Гайль і Нойрат та державний секретар Планк ставилися на засідання комісії оборони прав парляменту й дали вияснення в справі останнього засідання райхстагу. Однак кабінет зазначує, що не змінив свого становища і доки президент райхстагу не заявить, що голосування в справі вотум недовіря було неважне, представники уряду не возьмуть участи в нарадах парляментарної комісії.

Американці відвідали голодуючий Київ

Кореспондент нюйорського денника „Геральд Трибюн", Ралф В. Барнес із Москви, телеграфує, що туди приїхала група американців, яка відвідала Україну, а зокрема Київ та околичні села. Вони оповідають про жахливі події з терену голоду в Київі й околиці. На вулицях у Київі вони бачили дітей з написами на спині, що їх батьки покинули через голод. В іншім місці вони зустріли в Київі голодних, що визбирували відпадки із сміття і тим живилися. Американці оглянули також в Київщині села, які люди покинули і забрались шукати в місті кусника хліба.

Більшовицький уряд каже, що щодня до Москви приїздить більше як 100 голодних селян з України.

Всеж таки оті пробні голосування відсвітлюють теперішній настрій публики в Америці у справі найважнішої події, що відбудеться небаром і вирішить про напрямні в Білому Домі на дальших 4 роки.

Цей настрій за 6 тижнів може змінитися і в користь кандидатури Гувера. Але не виключене й таке, що Розевелт добуде ще більшу популярність, як досі. („Америка").

Покажчик патріотизму.

Здається, не буде переборщенням висловити твердження, що ніяка інша інституція не відзеркалює так добре душевних настроїв нашого громадянства, рівня напруженности його волі, послідовности, а при цьому його ідейности, як саме Рідна Школа. Зіставлення обовязкової жертвенности на потребу Рідної Школи показують також, чи в даній области поза власним домом і вигодами, поза безчинним висиджуванням працює хто над освідомленням маси про найконечніші життєві справи, які — що правда — матеріяльної користи не дають. Ця жертвенність є також покажчиком, чи ті, які нераз вважають себе на якійсь ділянці провідниками, мають до того особливше право поза тим стільцем, на якому сидять задля власних вигід.

У трьох останніх місяцях у громадянській жертвенности для Рідної Школи веде перед як звичайно столиця Львів. Львів якнайкраще опрокидує вимівку про „кризу", бо держиться щонайменше так, як попередніх років (червень 2.906.65, липень 2.951.80, серпень 1.350.52). Найменше стільки оставляють львівські кружки на адміністрацію своїх шкіл.

За Львовом йдуть непостійно деякі міста як Радехів (липень 694.03; Калуш (липень) 405.52, (серпень) 221.74; Перемишляни (липень) 352.79; Підгайці (червень) 290; Броди (серпень) 184.25; Сокаль (липень) 175; Мости Великі (червень) 150; Городок (липень) 150; Теребовля (червень) 145.85; Заліщики (червень) 120, (серпень) 109, а село Колоденко в жовківському повіті дало в червні 100.

Не можна сказати, щоби сума нижча від 200 зол. для повітового міста була висока, особливо тоді, коли вона одного місяця є, а другого її нема. Але що сказати на такі міста, які не удержують в повіті ніякої школи, а дають у місяць смішно малу суму. Ось так для прикладу: Бібрка — червень 9; Журавно кожного місяця по 1.50; Жовква — червень 6.50, серпень 5; Солотвина — липень 1; Поморяни — липень 1.50; Комарно — червень 5, серпень 1; Снятин — червень 10; Сколе — липень 4; Ярослав — червень 1.16, липень 9.50, серпень 5. Зрештою направду неприємно про це говорити. Бо що може сказати на це село Пісочна (Жидачівщина), яка дала в серпні 47, чи Іванчани (Збаражчина) — в серпні 25, чи Ременів (Львівщина) — в серпні 22.15, чи Карлів (Снятинщина) — серпень 20, або Колодрубки (Рудеччина) — в серпні 25, чи Коршів (Коломийщина) — червень 22.50, липень 50, серпень 25; Гряда (Львівщина) в червні 50.

А що вже казати про такі рекорди, які зробили міста Мостиска, Камінка Стр., Сколе, Снятин, що через два місяці не дали ані сотика. Але їх таки перевищають міста Березів, Тлусте, Куликів, Рудки, Скалат, Микулинці, Товмач, Лопатин, що протягом останніх трьох місяців не дали ані сотика.

І це називається „здаватися на власні сили"? Може чейже в тих містах живе який українець, що уходить за великого патріота. Коли він призабув на свій обовязок, то нехай йому пригадає це зіставлення. А щож то, ми хочемо, щоби хтось давав на виховання наших дітей? — Яким правом? — Треба показати, що ми зробили все, що могли, але нам все таки не достає, — тоді будемо мати право домагатися помочі від українців по всьому світі. Тоді вони певно й дадуть.

Лев Ясінчук.

НІМЕЦЬКІ ДОМАГАННЯ НА РОЗБРОЙНІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ.

БЕРЛІН, 24. 9. ПАТ. Бюро Конті повідомляє, що в часі вчорашньої розмови між міністром Дімоном і Нойратом в Женеві обговорювали проблему розброєння, беручи на увагу німецькі постуляти рівноуправнення. Обі сторони здержались від конкретних пропозицій. Не обговорено теж речинця дальшої стрічі. Літвінов на засіданні конференційної президії заявив, що Німеччина візьме участь у нарадах, оскільки президія рішить редукцію зброєнь на третину. В Берліні міністр Нойрат конферував з Літвіновом. Здогадуються, що німецький уряд, здаючи собі справу зі своєї ізоляції, вжив Літвінова за посередника для створення собі можливости повороту на конференцію.

З ПРУСЬКОГО СОЙМУ.

БЕРЛІН, 24. 9. ПАТ. Пруський сойм ухвалив голосами гітлерівців і комуністів проект закона, що визначує речинець виборів до комунальних репрезентацій і соймиків у пруських провінціях на 6. листопада. Принято теж внесення комуністів, щоби знести негайно репресії та обмеження свободи слова.

ПЕРЕД ГІНДУСЬКИМ ПОРОЗУМІННЯМ.

ПУНА, 24. 9. ПАТ. В найближчому часі надіються порозуміння між гіндусами вищих каст і паріясами. Делегати обох сторін відвідали Ганді, однак він не занехає голодівки, доки Мекдональд не затвердить умовин порозуміння. Ганді особисто настроєний оптимістично, хоч після 82-годинної голодівки дуже ослаб, має заворот голови і ледви отвирає очі.

БОЛІВІЙСЬКО-ПАРАГВАЙСЬКИЙ КОНФЛІКТ.

АСУНЦІОН, 24. 9. ПАТ. Міністерство війни повідомляє, що парагвайські війська відобрали фортифікації в місцевости Фалькон.

ЛЯ ПАЗ, 24. 9. ПАТ. В ноті до невтральних держав болівійський уряд відкинув парагвайські пропозиції із 17. ц. м., уважаючи їх грою на зволікання.

СТРАЙКОВІ ЗАВОРУШЕННЯ.

БЕРЛІН, 24. 9. ПАТ. У Вуперталі у вестфальському промисловому басейні прийшло до бійки між страйкарами і поліцією. Обкидана камінням поліція вжила пальної зброї. Один робітник ранений.

Хто буде вибраний президентом Америки?

Це питання завдають собі завчасу амер. газети і роблять пробне голосування („стро вовтинг"). Збирають голоси читачів або людей на вулиці, обчисляють їх і подають прилюдно як вислів настрою публики в цій важній справі, що має бути вирішена десятками міліонів виборців, чоловіків і жінок, за 6 тижнів, себто 8. листопада ц. р.

Філядельфійський демократичний денник „Рекорд" переводив голосування серед прохожих на вулицях у ріжних сторонах міста. Висланці не перебирали в їх партійности та вийшло, що демократичний кандидат Френклин Д. Розевелт має величезну перевагу над республиканським кандидатом Гербертом Гувером.

Знову в столиці стейту Іллиной, Спрингфілд, де колись адвокатував Абрагам Лінкольн, переводили пробне голосування дві газети. „Ди Стейт Реджистер", незалежна, і „Ди Стейт Джернел", незалежна республиканська. Перша дала Розевелтові 5 разів більше голосів, як Гуверові, а друга 2 рази більше.

Далі газети Герста, котрих є щось 20 у ріжних містах усієї Америки, переводять пробне голосування в усіх 48 стейтах. І вже перші обчислення дають також вислід корисний для Розевелта. Він має майже двічі стільки голосів, що Гувер. Та слід по справедливости додати, що газети Герста поборюють кандидатуру Гувера, а підтримують Розевелта.

ФЕЙЛЕТОН „ДІЛА" З ДНЯ 26. ВЕРЕСНЯ 1932.

М. ДУТКЕВИЧ.

У румунській пікеті.

Трьох членів С. Т. „Україна": Волод. Вежбінський, А. Лісікевич і Мир. Дуткевич відбули в часі від 5. VII.—30. VIII. ц. р. велику прогульку пішком: Львів—Говерля—Заліщики—Львів, перейшовши около 900 км. Звиджуючи околиці, перейшли вони отсі важніші місцевости: Львів, Бібрку, Ходорів, Галич, Станиславів, Дору, Ямне, гори Явірник, Синяк і Хомяк, Ворохту, хребтом Чорногори на Бур кут, Жабє, Писаний Камінь, Кути, Русів, Городенку, Заліщики, Борщів, Більче Золоте, Ревень, Товмач, Євупіль і знову Галич, Ходорів, Бібрку і Львів. Нижче подаємо один образок — спомин з повищої прогульки. — Ред.

З глибокої кітловини цілющого Буркуту виспрямовсь за вказівками молодого композитора Миколи Колесси, що там лікується, в напрямі мало звиджуваного, а такого привабливого й гарного Стога. Стежка веде зразу потоком, а відтак вючкою серпентиною спинається мягким дном важкого дрімучого бору сміливо в гору. Холодна вогкість, сумерк і тиша праліcу прогоняють зовсім втому і спрагу. По годині такого ходу-проходу опиняємося серед чудової країни полонин. Очі не можуть нарадуватися, що купаються у теплому сонці, зелені трав, а груди тішаться ... свобідним повівом полонини.

Сидимо собі, як у Бога за пазухою. Забувши про весь світ, захоплюємося красою чудової картини. Аж тут немов камінь у воду, що закаламутив чисту досі і прозору поверхню озера полонини: поліцай, правдивий поліцай виріс перед нами на коні. Мале „непорозуміння" з причини браку граничних перепусток — і „влада", видно, голодна, або кудись спішиться, бо резигнує з дальших „переговорів" і великодушно забирається.

Геть знівечив нам „панич" настрій і панораму, збудивши нас з чудового сну забуття. Багато через це стратила чару і примани ця картина.

Кількасот кроків узбіччам травистого плоского верху і ми на румунській границі. Тандитні залізні стовпчики біжать хребтом полонини, спинаючись часто на стрічні, переважно лисі вершки. Здовж кордону серед високої густої трави веться чорна доріжка, витоптана важкими чобітьми румунської сторожі. Прямуємо на північний захід у напрямі Чорногори.

Так тут завважуємо при стежці двох сплячих блаженним сном румунів. Як найліпше розтягнувшись у траві, повідкидали геть далеко кріси і хроплять, аж земля дріжить.

Ми, дещо заскочені цією ненадійною стрічею, не знаємо, що з собою робити. Від гуцулів і туристів наслухавшися багато зовсім несвітлих і непохвальних річей про румунських сторожів, ми були дійсно в тарапатах. Всі радили, як найпильніше їх берегтися.

Хитрі, кажуть, з біса. Як зловлять, було, заблуканого мандрівника, перетягнуть силоміць на свою сторону і плати „бакшиш", щоби випустили. А не викупишся, тоді тяганина і т. п. за нелегальне переступлення границі. Неодин гуцул плакав, що йму́ть, бувало, корову чи кілька овець і плати. Кажуть, що у злодіїв відняли, тож домагаються винагороди. Не заплатиш, то пропала маржинка. Тому й не люблять їх. Бережуться, як вовків чи медведів.

Дивимося на них; виглядають покищо не такі страшні, як їх малюють. Один смаглявий брюнет, часто показуючи білі зуби, усміхається до мухи, що з подругою забавляється на його лиці. Расовий циган. Другий добряга з поважним вусом, з вигляду схожий на нашого дядька.

Кихикаємо раз, другий, аж вкінці будяться. Здоровкаємося. Питаємось, куди на Стіг. Показують; видаються привітними. Йдуть разом з нами. Дещо гірше. Кажуть, що йдуть змінюватися, бо час їхньої праці скінчився. Дивне, що живуть вони між нашими гуцулами вже й по кілька літ, а ще досі не навчились по нашому майже слова. Тому, що й ми були тут „турками", порозумівaтися з ними було дуже важко. Деякі моменти такої розмови при сіканині й перекручуванні всіх знаних мов та енергійній допомозі рук викликували сальви сміху й надавалися радше на скеч до ревії.

Зчасом освоюємося з ними. Радять нам зовсім не вязатися офіціяльною границею, лише прямувати на Стіг, куди краще. Підозріло дивимося їм в очі — байдужно глядять. Ідемо. Зразу несміливо, а відтак, як у себе дома, переходимо нераз і по кількасот кроків нижче кордону румунською стороною.

Почав мрячити дощ. Холодно. На плоскому узбіччі димиться їхня загорода. Хатне тепло й

Польська пропозиція та українська відповідь.

Чи українська сторона була підметом чи предметом спору?

Отся стаття, надіслана нам у формі листа до гол. редактора „Діла", є продовженням історичної полеміки, яка ведеться від довшого часу поміж активними українськими і польськими політичними діячами в р. 1921., та яка має на меті висвітлити фактичні обставини тодішньої спроби польсько-українського порозуміння і причини, чому ця спроба не вдалася. Пригадуємо, що в цій справі забирали вже голос з української сторони о. мітр. Войнаровський і д-р Кость Левицький та з польської сторони п. Лось і п. Скірмунт. — *Редакція.*

Високоповажаний Пане Редакторе!

Будучи кілька днів дома неприсутнім, я міг щойно нині познайомитись із статтею д-ра Кости Левицького, оголошеною у „Ділі" з 14. ц. м. ч. 204. п. н. „Трагедія помилок недавнього минулого чи некритичне освітлення подій". Однак маю надію, що не відмовите й мені помістити в „Ділі" кількох нижченаведених вияснень. Для полекші читачам буду триматися ходу думок д-ра К. Левицького. Але це не значить, що задумую полемізувати з одним із найстарших борців українського національного руху нинішньої доби. Пригадаю лише деякі факти й подам мотиви, які кермували польською стороною в обмірковуваному періоді серпень—вересень 1921 року, щоби вможливити українській публиці виробити собі думки про самі випадки та їх наслідки.

Тому я не порівнював би себе і д-ра К. Левицького до двох противників, які перехрещують шаблі, лише радше до двох гірників, з яких кожний з противлежної сторони, йдуть до спільної мети, виковуючи в скелі тунель, крізь який мав повіяти цілющий подих воздуху і світла. Тому прошу моїх українських читачів, щоби в тому дусі й у тому настрою зволили читати мої слова.

Обговорюючи відому публікацію о. мітрата Войнаровського у справі спроби польсько-українського порозуміння з серпня—вересня 1921 року (гл. „Діло" з дня 12. липня ц. р.), д-р К. Левицький покликується на відому заяву п. Скірмунта, оголошену в „Іл. Курєрі Подзєнному" з дня 18. липня і каже, що „польський уряд не звернувся до о. Войнаровського з ніякою просьбою посередничити в цій справі".

Маю враження, що д-р Левицький не відріжнює тут протоколярної справи від мериторичної. Гадаю, що як колишній дипльомат, зможу без великого зусилля розсіяти це непорозуміння. Пан Скірмунт мав повне право сказати, що „польський уряд не звертався з ніякою просьбою посередничити до о. Войнаровського, тому, що це надзвичайно рідкий випадок, щоби уряд звертався до власного громадянина з *просьбою*. У канцелярійному і протоколярному стилю вживають тут цілого ряду інших висловів, яких відповідні відтінки, нюанси, залежать від ситуації. У дипльоматичному стилю зовсім щось інше значить „просити у когось мира" та що інше „звернутися до когось з пропозицією заключити мир". Тому ляік скаже коротко: „Уряд просив о. Войнаровського поїхати до Відня і переказати д-рові Петрушевичеві". Протокол висловить ту саму думку краще, хоча довше, більше-менше так: „...Міністр закордонних справ *поручив* гр. Лосеві, щоби він *спонукав* о. мітрата Войнаровського *просити* авдієнції; коли його на неї *візвано*, міністр *поінформував* його про ситуацію, *вияснив* погляди польського уряду й *уповноважив подати їх до відома* д-рові Петрушевичеві". Чи ріжниця поміж одною і другою стилізацією *є по суті* така велика і чи взагалі маємо тут ріжницю щодо *змісту* — про це хай рішать самі читачі.

Дуже жаль, що п. д-р Левицький не прочитав вияснення, яке — нав'язуючи до інтервю п. Скірмунта — я оголосив у „І. К. Ц." з дня 19. липня ц. р. П. Скірмунт застерігся, що говорить з памяти, яка по 11-ти роках могла вже призабути на деталі справи.

Це було причиною, що я почував себе до обовязку доповнити своїми матеріялами інтервю пана Скірмунта, яке зрештою було пройняте симпатією і пошаною для о. мітрата Войнаровського. Це вияснення українське громадянство знає, бо воно було передруковане в „Ділі" в цілости дня 29. липня ц. р. Найкоротший його зміст такий:

Посол Річипосполитої у Відні не був передбачений до ведення переговорів з д-ром Петрушевичем, тому, що до ведення таких переговорів уряд хотів вжити дуже визначного специяліста. Тому п. Шарота мав лише потвердити — на випадок, колиб д-р Петрушевич мав якісь сумніви, — що *о. Войнаровський справді діє з уповноваження польського уряду* та крім того заповісти — якщо д-р Петрушевич прийме пропоновану польським урядом платформу — приїзд уповноваженої для цього особи. Щоби розвіяти всілякі сумніви „протоколярної натури", додаю, що такий делеґат не був *іменований*, тому, що д-р Петрушевич польські пропозиції *а ліміне* відкинув, отже не було ані з ким ані про що переговорювати. Делеґатом мав бути пок. д-р Кояцкі, тодішній директор департаменту в міністерстві внутрішніх справ, пізніший шлеський воєвода.

Д-р Левицький наче полемізує з моїм твердженням, що *формальне* полагодження справи Східної Галичини прийшло щойно в березні 1923 р., однак *фактично* полагодили її вже в користь Польщі в даному періоді 1921 р.; на доказ наводить, що Збори Ліґи Націй в осені 1921 р. візвали великодержави полагодити справу Східної Галичини. Мені здається, що д-р Левицький має тут на увазі ініціятиву п. Доґертія, делеґата Канади (а не Анґлії, як гадає д-р Левицький), який справді зголосив на зборах внесення, щоби великодержави полагодили справу *статуту* Східної Галичини. Польський делеґат, проф. Шимон Ашкеназе, заявив на це коротко, що коли Збори почнуть займатися справою *статуту* Східної Галичини, то Польща виступить з Ліґи Націй. П. Доґертія ця заява дуже засумувала. Він сказав п. Ашкеназому, що ніколи не мав заміру вражати Польщу, але що має доручення зробити щось для Східної Галичини, бо канадійські українці голосували за його партією; і тому просив п. Ашкеназого так сформулувати йому внесок, щоби він міг вилеґітимуватися в Оттаві, що не забув про Східну Галичину, та щоби з другого боку не довести до авантюр з Польщею. Проф. Ашкеназе, бачучи стільки доброї волі, змінив у внеску п. Доґертія тільки одну літеру, так, що Збори взивали великодержави устійнити не *статут*, а *статус* Східної Галичини („статус" по анґлійськи значить стільки, що „міжнародне положення" або „міжнародня приналежність"). Цей внесок принято і делеґат Польщі голосував за ним. А голосувати міг з чистою совістю, бо „устійнення статусу Східної Галичини" могло прийти тільки згідно з бажанням Польщі. Отже Польща мала всякий інтерес налягати на поспіх. Требаж тямити, що в ділянці міжнародніх відносин писані тексти не створюють нових ситуацій, *тільки є висновом і наслідком ситуації, яка вже раньше істнувала.*

Я відбіг від теми, але цей епізод з п. Доґертієм і одною буквою внеску є такою знаменитою ілюстрацією моєї тези, що в 1921. році українські надії вже не спиралися на ніяких реальних підставах і що справа Східної Галичини була фактично вже пересуджена в користь Польщі, що я не міг стриматися від відсвіження у памяті моїх читачів того епізоду.

Вертаю тепер до сутньої теми. Д-р Левицький каже, що д-р Петрушевич не міг прийняти польських пропозицій тому, що поль. уряд пропонував українцям „капітуляцію". Не буду сперечатися за номенклатуру, бо такий спір відвернув би увагу читачів від істоти речі, а *саме в цьому випадку вона є особливо важна.* Тому скажу таке: капітуляція хоч би на найгірших умовинах зберігає *правний підмет капітулюючого*, спирає його відношення до противної сторони на якихось контрактових умовинах, на якійсь умові. Д-р Петрушевич і його люди не дискутували умовин „капітуляції" ані теж не сказали Польщі, що капітулювати не хочуть і що будуть боротися до кінця. До дискусії над умовинами Польща сама запрошувала, на наші умовини д-р Петрушевич і його люди могли відповісти своїми. Також міг нам відповісти, що порученого йому прапору Західної України нікому не віддасть. Нарід, який видав князя Юзефа Понятовського, був би прийняв цю розпучливу відповідь з пошаною і симпатією. Але так воно не було. Вони сказали нам, „західно-український уряд не є компетентний дискутувати про будучність Східної Галичини, тому, що суверенність над нею належить до Найвищої Ради". Вони сказали нам, що українці не є стороною у спорі за Східну Галичину, що вони не є ніяким правним підметом, що можуть бути тільки предметомліцитації поміж Польщею і великодержавами.

Д-р Левицький дуже точно доказує, що саме такий погляд був юридично правильний. Не буду полемізувати, бюся в груди і признаю, що я поганий юрист. В 1921 р. я вважав, що ніякий договір, який заключила Австрія (себто Відень з околицями) з кимнебудь (м. ін. з Японією) не може позбавляти населення галицької землі права забирати голос, коли річ іде про його будучність. Про те що можу виторгувати Східну Галичину від великодержав я знав дуже добре вже в 1921 р. але я не хотів іти тою дорогою без попередньої спроби порозумітися з другим, численнішим відломом населення моєї рідної землі і в особі найважніших провідників того населення. Тому я вжив цілого впливу, яким розпоряджав у 1921 р., щоби проломати скептицизм польського уряду (зрештою узасаднений скептицизм, як це слушно, на жаль, зазначив п. Скірмунт) і в два роки після галицької війни дістати згоду на програму широкого порозуміння. За цю програму дуже поважні й заслужені польські кола атакували мене, а старі українські політики кажуть мені нині, що я був поганим психольоґом і поганим правником. Правду кажуть. А проте гадаю, що українське громадянство не осудить мене надто суворо.

Немце, 22. IX. 1932.

Станислав Лось.

Невідрадне явище.

(Допис з Чорткова.)

Від ряду літ істнує в Чорткові кружок „Рідної Школи", який одержує одиноку в полудньово-східнім куті Галичини українську гімназію, а до 1930 року і народню школу. Всім відомо, з якими фінансовими труднощами мусять боротися всі кружки Р. Ш., які мають на своїм удержанні якунебудь школу. І лише матеріяльна та моральна підмога громадянства вдержує їх, разом з ними і школи на поверхні. Колиж якому кружкові бракує одного і другого, то йому вже не дуже далеко до смерти. Не помагає в такому разі і найінтензивніша праця Старшини.

В такому скрутному положенні знайшовся і кружок Рідної Школи в Чорткові. Має він 197 членів, між якими є 20 кружків Р. Ш., 35 читалень „Просвіти", 35 кооператив, 16 священиків, 7 адвокатів, 2 лікарів і 82 інших членів фізичних. Здавалось би, що при такій скількости членів кружок повинен мати повну як матеріяльну так і моральну підтримку. Тимчасом так справи не стоять. Найперше більшість членів не вплачує членських вкладок, висуваючи (як звичайно у нас) найріжніші причини, щоби лише викрутитись від обовязку. Далі більшість членів зовсім не інтересується кружком, чого найліпшим доказом є те, що навіть на загальні збори кружка, які відбулися дня 19. вересня ц. р. і були оголошені по всім приписам статуту, явилось усього 42 членів. А й ті не всі висиділи до кінця зборів, і як відкрито дискусію над тим, в який спосіб належить санувати фінанси кружка, саля світила пусткою. Тому рішено скликати надзвичайні загальні збори, які відбудуться в салі „Народнього Дому" в Чорткові в четвер 13. жовтня 1932 р., в год. 1. попол. і на них вирішиться таку пекучу справу як фінанси кружка. Кружок Р. Ш. в Чорткові постарається, щоби всі члени були в час про речинець тих зборів повідомлені і сподіється, що вони тим разом будуть численніші. Не улягає найменшому сумнівові, що громадянство чортківського повіту є свідоме ваги Р. Ш. і відсутністю на зборах не схоче дати доказу своєї байдужности для інституції, яка виховує будучі кадри українського громадянства; в противнім випадку виставило би собі дуже сумне свідоцтво.

Старшина кружка Р. Ш. в Чорткові.

сухий відпочинок манять нас. Рискуємо. Раз мати родила. Запрошуємося до їхньої пікети відпочати. (В дійсности радше з цікавости й емоції, як утоми чи дощу).

Несподівано радо нас приймають.

Заходимо. Перед пікетою високі, замаєні зеленю ворота, на яких пишається трибарвний румунський прапор. У середині двокімнатної деревляної хатини касарняний порядок. Назагал убого. По середині пять у купі штудерно застелених деревляних пріч. Під вікном столик з урядовими книгами й паперами. Телефонічний апарат старший мабуть від того, якого показував нам, бувало, в гімназії на фізиці проф. Сітницький, як оказ зперед багатьох літ. На стінах державні емблеми: герб і портрети пануючих та кілька незвичайно примітивно рисованих румунських пропаґандових плякатів.

Дощ зганяє всіх пятьох мешканців оселі домів. Ще й загощує двох із сусіднього району. Сушаться, чистять кріси, їдять чорний хліб (який самі печуть) з цибулею. Ще й нас приймають. Веселі хлопці. Від їхньої живої і гамірної мови аж хатина дрижить.

Про гутірку з ними не можна багато сказати. Неодну тему перервали ми й покинули, махнувши змучені зрезиґновано рукою, а кінчили звичайно сміхом при чарці ненайвибагливішого румунського вина.

На дворі випогодилося і ми, попрощавшись із румунськими „ґранічерами", пошкандибали цілі й веселі на Стіг.

Хто не платить за часопис, підриває рідну пресу.

Нові археольоґічні нахідки.

Скити на Закарпатті.

З України йшли вони на захід трьома дорогами, а то через Галичину на Словаччину та до Бранденбурґії, через Молдавію та ойтошський провал до Семигороду і через Бесарабію та Добруджу до Малої Волощини, Банату та Болгарії. На наше Закарпаття прийшли скити біля IV. ст. пер. Хр., але хоч найшлося досі дуже мало памяток по них, всеж таки вони мусіли там жити якийсь час побіч автохтонів. Ці здогади потвердили вповні археольоґічні розкопки, які перевів минулого місяця д-р Бем з Праги на великім могильнику в Куштановицях біля Мукачева. Він розкопав 13 тілопальних могил з кінця гальштатської доби (V—IV. ст. пер. Хр.) та оголосив уже друком багато ілюстроване вступне справоздання. З нього виходить, що це могили місцевого трацького населення, але їх інвентар виказує сильні впливи скитської культури, головно у керамічних формах. У менших могилах стояли попельниці із спаленими людськими кістками на поверхні первісного терену, у більших щойно на більш як півметровому насипі. Прикриті були оберненими горі дном мисками, але часом лежали останки тілопалення прямо на землі, без попельниці. У кожній могилі було крім попельниці по кільканацять менших горняток-приставок, первісно з їжою, а на деяких могилах найшлося велике огнище як останок похоронної тризни. Треба надіятися, що всі нахідки вернуться з Праги після переведеної реконструкції та консервації на властиве місце призначення, до краєвого музею ім. Легоцького в Мукачеві.

Примусова смерть удови.

Жорстокий звичай, що по смерти чоловіка мусіла вмерти і жінка, щоби бути його товаришкою і на тамтім світі, був практикований вже у найдавніших доісторичних часах у ріжних племен і народів. Яркий, драматичний його опис залишив нам арабський купець-подорожник Ахмет ібн Фадлан, що видів його у 922 р. над Волгою між нордійськими русами, а з дрібних тільки згадок у інших старинних авторів виходить, що його знали також всі славяни. Серед археол. нахідок вказують на нього не дуже рідкі випадки, де чоловічий та жіночий кістяк разом у одному гробі, як це прим. мало місце у боярській могилі на Плісниську біля Підгорець. А отсе недавно найшли новий такий похорон на Моравії. У Кшеновіцах біля Берна йдуть розкопки на кельтійському погребищі з останніх століть пер. Хр. і в одному гробі найшли на дні кістяк мужчини боєвика з багатою збруєю, а в насипі, пів метра над ним, кістяк молодої жінки з залізними прикрасами у тім самім (лятенськім) стилю. Пояснити це можна тільки згаданим звичаєм, який — до речі — ще й досі не пережився, бо прим. в Індіях трапляються ще випадки, що жінка йде „добровільно“ на костир по смерти чоловіка.

Готи чи славяни.

В останніх днях донесла преса про спільний похорон чоловіка й жінки і в нас, у Перемишлі. Найшли там два випрямлені кістяки, уложені один у продовженні другого, головами до себе, а біля них ріжні предмети. „Знатоки-археольоґи ствердили, що це готи з VI. ст. по Хр“. Але тут заходить тільки оправдана можливість примусової смерти жінки, але не можна погодитися з хронольоґічним та етнічним означенням нахідки, яке дав інжинір, що розкопував гроби. У VI. ст. по Хр. готів у нас вже давно не було, тільки словяни, які мали тоді тілопальний, не похоронний обряд і в могилах з того часу крім кількох черепків і спалених кісток нічого більше нема. Колиж тут найшли біля небіжчиків гребінь, ножик, стрілу, спряжку, брансолету, дротяні перстені і малий горщик, так це готи хіба ще з IV. або початку V. ст. по Хр., або — що певніше — славяни з X—XI. ст. Питання може вирішити фаховець тільки по особистім розглянені нахідки.

Цікавий Рим цісарів.

Останні розкопки в Римі принесли такі відкриття, яких не можна було сподіватися й у висококультурній добі римського цісарства. І так на форум Цезара стверджено в одному комплексі будинків не тільки центральне огрівання, але й опалювання на віддаль при помочі рур. У різні на форум та у крамницях з рибою найшли зовсім модерне, гигієнічне уладження з відпливами для крови та всякої нечистоти та з цементовою підлогою. Біля цього форум відкрили останки величезної бібліотечної палати з мармуровими стінами, пультами для читачів та огріванням гарячою водою на час зимових холодів.

За слідами Велеграду.

Шукання старого Велеграду, столиці великоморавського князівства часів Ростислава й Святополка, увійшло тепер у стадію пляново, систематичної реалізації. В першу чергу будуть поміряні й мапованні усі 12 городищ на збіччях гори Хржібу біля Угорського Городища (Угерске Градіште), де була територія княжої столиці. Після того окрема археольоґічна комісія під проводом директора Держ. Археол. Інституту в Празі Карла Бухтелі та професора археольоґії празького університету Любора Нідерля приступить до властивих розкопок, які зачнуться на більшу скалю щойно з весною слідуючого року. Покищо почала комісія копати в Угор. Городищі, там, де недавно відкрили два дуже цінні гроби з княжої доби, прослідила внутрішню конструкцію княжих валів та найшла під ними 23 гроби з VIII—IX. ст., до попередніх 318 гробів, що їх розкопало місцеве археол. т-во „Старий Велеград“.

Такі широко закроєні, систематичні та фахові досліди княжих столиць є можливі й у нас. Чекає на них славна і старий Галич (фактично Крилос) і ще старший Звенигород. Вступні теренові праці вже вповні готові, зладжені докладні мапи нерухомих памяток, і дозволу від властей також не бракує. Треба тільки відповідних фондів, і то не цілої суми відразу, але й за це сьогодні дуже тяжко. А час наглить! При сьогоднішнім голоді на землю розорюють могили й городища, нищать глибоким оранням церковища, селища й гроби, окремі нахідки часто пропадають і колись треба буде з великим трудом реконструувати з проґалинами той образ нашого давнього життя, який сьогодні може бути ще куди повніший.

Я. П.

Україна відмовляється сіяти збіже, аби не годувати Москви.

Кореспондент нюйорського „Таймсу“ Волтер Дуранті телеграфує з Москви, що Україна не засіває збіжа на озимину. При кінці серпня на Радянській Україні засіяли менше як четвертину приписаної урядом скількости.

Далі Дуранті подає: Відсоток зіпсутих тракторів на Україні високий навіть у промислових центрах, як Одеса, де є зіпсутих 30 проц., а в Катеринославі 20 проц. Також кругом української столиці Харкова нема навіть 10 проц. потрібного, вичищеного насіння для розподілу.

Аж тепер уже признають, що торічні збірки (грабіжі) збіжа на Україні були надмірні і хоч в інших краях Радянського Союзу добре є жниво, то це не винагородить страти на Україні.

—o—

Союз Народів радить.

ЖЕНЕВА, 24. IX. ПАТ. Вчора розпочалася тут 68-ма сесія Ради Союзу Народів під проводом де Валери, премієра Ірляндії. Вел. Британію репрезентує сер Саймон, Польщу мін. Залеський, Німеччину Нойрат, Італію Альоізі, шеф кабінету Мусолінія. Публичне засідання попередило засідання довірочне, що устійнило денний порядок і полагодило адміністраційні справи. З приводу денного порядку виринула справа становища супроти рапорту манджурської комісії Лейтона. Рада постановила занятися на другий день домаганнями Японії дати їй 6 тижнів на простудіювання рапорту.

На вступі публичного засідання Рада вшанувала память померлого данціґського комісаря ґр. Гравіни. Опісля предсідник Ради поінформував її про заходи, які зробив у звязку з болівійсько-параґвайським конфліктом. Делегат Еспанії вказав на конечність спромогтися на більше спрецизоване рішення і визначити або спеціяльного справоздавця або комітет ради, що занявсяб тією проблемою. Внесення підтримало кількох членів ради, але вона не рішила нічого.

Ширіть наш часопис!

ПОРОЗУМІННЯ МІЖ ПАПЕНОМ І БАВАРІЄЮ.

МІНХЕН, 24. IX. ПАТ. Баварська преса повідомляє з Берліна, що між канцлером республики і баварським премієром прийшло до цілковитого порозуміння. Премієр Гельд згодився на реформу устрою Німеччини, що задержить дальше федералістичний характер, а уряд республики задержить дальше вільну руку супроти Прусії, де задумує перевести реформу в дусі бісмарківської конституції з 1871 р., т. зн. злуку пруського уряду з урядом республики. Преса витягає далекосяглі висновки про вплив припинення опозиції супроти кабінету Папена на майбутні вибори до райхстаґу.

ЗРІСТ РЕЛІҐІЙНИХ НАСТРОЇВ.

МОСКВА, 23. IX. ПАТ. В Радянщині зазначується щораз більший зріст реліґійних настроїв. „Безбожник“, орґан радянських атеїстів, повідомляє, що селяни підмосковських сіл ходили по полях з церковними процесіями в часі жнив. Тойсам часопис повідомляє, що одна німецька кольонія на Кавказі удержує церкву і пастора та виховує дітей в реліґійному дусі. Безбожницький орґан всіми тими проявами дуже занепокоєний.

По широкому світі.

— Французьке міністерство кольоній припинило з причини господарської кризи рекрутацію до кольоній.

— В Москві умер радянський композитор Микола Попов, музичний керовник театру революції.

— Румунський сенат уповажнив уряд обнизити урядничі платні, щоби вдержати бюджетову рівновагу.

СПРАВА ПАРІЇВ.

ПУНА, 24. 9. ПАТ. У сьогоднішніх переговорах між вищими інд. кастами і паріями виринули нові ріжниці думок. Про це мусіли повідомити Ґандія. Ґанді не припинить голодівки, поки ті переговори не дадуть успіху. Сьогоднішній день зменшив надію на скоре порозуміння.

ПУНА, 24. 9. ПАТ. Умовини угоди між вищими інд. кастами та паріями телеґрафують Мекдональдові.

СОЦІЯЛІСТИЧНИЙ УРЯД У ШВЕЦІЇ.

СТОКГОЛЬМ, 24. 9. ПАТ. Утворився новий уряд, виключно з представників соц. дем. партії. Президентом мін. ради вибрали Гансона.

—o—

МІНІСТР ПЕРАЦЬКИЙ У ЛЬВОВІ.

В цих днях міністр внутрішніх справ Бронислав Перацький перебував на терені тернопільського воєвідства. Міністр перевів інспекцію воєвідської команди поліції в Тернополі і тернопільського маґістрату, опісля повітових старост у Копичинцях, Чорткові, Заліщиках і Бережанах, а дальше й деякі станиці К. О. П-у з подільської бриґади. Тепер міністр Перацький вернувся до Львова, де — як повідомляє польська преса — розпочав низку конференцій з місцевими адміністративними чинниками. М. і. був мін. Перацький з воєводою у президента Львова Дрояновського. През. Дрояновський зясував мін. Перацькому міську господарку. Відбув теж люстрацію кількох виділів маґістрату. З черги відвідав гор. староство та воєвідство.

—o—

НОВИНКИ

— **Українська робітня футер Юліяна Глушевського, Львів, вул. Коперника 16. II. пов. Тел. 54-46.** 1880-?

— **Одинока українська пральня** чистить хемічно, фарбує всяку гардеробу. Прання ковнірців 20 сот. **Е. Говикович, Львів,** Домініканська ч. 4. 485 5—1?

— **Найкращі і найдешевші дзвони,** образи, фани, фелони, евангелія, чаші, світло, кадило і інші церковні річи дістанете тільки в „ДОСТАВІ“, Львів, Руська 20, Перемишль, Косцюшка 5, Тернопіль, Пілсудського 6. „ДОСТАВА“ є одинокою українською кооперативою, що виробляє і продає церковні річи і тому українці повинні тільки тут купувати. 393 9—10

— **Новий політичний процес у Золочеві.** Пишуть нам: Перед судом присяглих у Золочеві відбудеться в днях 29. і 30. вересня ц. р. розправа проти пятьох молодих хлопців з Ремезовець, обвинувачених у тому, що в дні 1. травня ц. р. через розліплення летючок УОН засвідчили свою приналежність до нелеґальної організації і підбурюючими відозвами намагалися спричинити відірвання частини державної території від цілости. Перед судом стануть два гімназійні ученики VI. кл. Теодор Курпіта і Петро Цина та трьох селян: Василь Босак, Василь Гевко й Олекса Курпіта, всі в віці нижче 22 літ. Обвину-

вачені від 4. травня перебувають у слідчім арешті. Проти 17-літн. Марії Гевко прокуратор слідство застановив. Боронять золочівські адвокати: д-р Ваньо, д-р Пиндик, д-р Струсевич і ін.

— **Як шанують права рідної мови.** Адвокат д-р Володимир Герета в Золочеві вніс у справі ч. VII Св 417/32 позов у польській мові, хоча спір ведеться між сторонами українцями, а навіть членами одної родини, Василем і Настею Пилипів з Белзця, пов. Золочів.

— **Клич „Свій до свого" у практиці.** Кружок „Сільського Господаря" у Скваряві, пов. Золочів, веде судовий процес із кооперативою „Дніпро" і взяв собі на заступника адвоката жида. „Хвіля" може бути спокійна.

— **Новий устрій адвокатури.** З Варшави повідомляють, що речинець правосильности нових приписів про устрій адвокатури пересунений на один місяць пізніше. Приписи зачнуть обовязувати від 1. листопада ц. р.

— **Голодівка вязня.** У Вадовицях розпочав голодівку польський політичний діяч із Бельська, ред. Зайончек, арештований перед трьома місяцями.

— **Самогубство наслідком докорів совісти.** Підчас облави на тайні горільні у Свидові пов. Броди, поліція вжила пальної зброї, наслідком чого згинув селянин Павло Савицький. У збройній сутичці зі селянами брав участь скарбовий урядник Францішок Залозець, який був переконаний, що Савицький згинув від його кулі. Це переконання так гризло його совість, що Залозець врешті стрілив собі двічі з револьвера в груди. Перевезений до львівського шпиталю помер.

— **Вбивство.** На подвіря господаря Михалушки в Манастирі (пов. Перемишль) прийшов якийсь невідомий чоловік. Коли парубок Іван Король спитав незнайомого, за чим він прийшов, той вистрілив двічі з револьвера та вбив парубка на місці. Поліція веде слідство.

— **Діточий параліж** ствердили в селі Людвиківці пов. Долина у 7 випадках. Санітарна влада подбала, щоби пошесть не поширилася. Стверджено, що недугу принесла мабуть із західної Польщі від границі одна родина, яка приїхала з німецького боку.

— **Дичина робить людям шкоду.** В гірських околицях Буковини мають господарі велику шкоду, бо дикі свині табунами нищать поля і городи господарів. Селяни мусять стерегти своє добро днями і ночами, бо не мають зброї, а стрільці й влада, що займаються полюванням, не роблять нічого проти дичини.

— **Пробився на дишлі.** Михайло Луканич, робітник із Вербіжа пов. Долина, їхав у ночі ровером без ліхтарки. Серед темряви наїхав на віз, що їхав з противного боку, і вдарився гортанкою так нещасливо об дишель, що до двох годин помер. Стверджено, що завинив сам Луканич, їдучи без ліхтарки.

— **Ріжні вістки.** В Станиславові арештували д-ра Бернарда Френкля, директора шпиталю в Ню Йорку під замітом торговлі дівчатами. — У варшавському суді прорізав собі бритвою горло та живіт 77-літн. Ігнат Охман, програвши процес. — В Лодзі викрили централю комуністичних друків. — У Варшаві застрілився капітан Бартошевський, заст. кустоса військового музею.

— **Пожежі.** В суботу 24. вересня в Дмитрі біля Щирця згоріло 30 хат. Згоріла й частина живого інвентаря, якого люди не вспіли врятувати. Около 50 родин остало бе даху. — В Грушовичах (пов. Перемишль) згоріли 4 хати, 8 стоділ зі збіжем. Шкоди є на 26.000 зол. — У Трепчі (Свенціянщина) згоріла частина ліса Меч. Волінського. Арештували побережника Круліковського з Рашкової, який збирав листя і при ньому розпалив вогонь. — На хуторі Сеньків (Виленщина) згоріли всі хати. Втрат є на 150 тис. зол. — У посілости Мечиславів власн. Оск. Вінти (Виленщина) згоріли всі господарські будинки й інвентар. Втрат є на 80.000 зол.

— **Труп дитини в лісі.** В лісі біля Вишенки (пов. Городок Яг.) найшли припадково закопане немовля. Поліція ствердила, що це 24-літня Парашка Ярочко з Вишенки закопала свою нешлюбну дитину. Жорстока мати призналася до вчинку й її передали гор. судові в Янові.

— **Екзекуційні клопоти ката.** В часі неприсутности ката Мацейовського у Варшаві, що виїхав на провінцію виконувати свій обовязок, прийшов до його мешкання екзекутор і списав за довги всі меблі.

— **Як у старинних часах.** В румунському селі Ладі пов. Долж викликав велику сензацію вчинок кількох сільських парубків, що оригінальним способом укарали одну сільську дівчину. Парубки прийшли до хати дівчини Іванни Драґан, якій закидували легкі обичаї, обстригли її, розібрали до нага, звязали й несли вулицями села, бючи притім буками. Дівчину увільнили жандарми, що повідомили про цей випадок вищі власти. Дівчина лежить тепер побита дома під доглядом урядовго лікаря.

— **Добре ворожила.** В Ясах арештували одну дівчину, що дуже простим способом обманювала людей. Коли хтось до неї прийшов, то йому відповіли, щоби прийшов другого дня, бо сьогодні у ворожки переповнення. І справді був коло ворожки натовп. Були це самі її знакомі, що стояли в службі ворожки. Вони відправляли клієнтів і замовляли їх на другий день, а тимчасом розвідувалися про них у людей. На основі цих інформацій казала ворожка своїм клієнтам „щиру правду".

— **Убив чоловіка за пляшку молока для голодних дітей.** Молодий безробітний батько 5 малих дітей, самих синків, Воллес Ф. Мичелл, що жив при Індіяна евені на Кенсинґтон у Філядельфії, хотів украсти пляшку молока для дітей зпід крамниці Бернарда Біза. Але Біз побачив це через вікно і стрілив з револьвера у груди батькові голодних дітей та поклав його трупом на місці.

— **Німці розбивають атом і плаксиві поезії ріжних поетів.** Німецькі вчені, як подають телеграми, при помочі могутньої електричної напруги розбили атом на части. Донедавна вчені казали, що атом це найменша неподільна частинка первня (як залізо, золото, срібло), але новітні вчені, між ними проф. Роберт Миликан з Каліфорнії, ту теорію збили. А тепер німецькі вчені на ділі доказали нову правду. З упадком старої науки потерпить і поезія. Скільки то ріжних плаксивих поетів, між ними і наших, у своїх творах плакало і нарікало, що вони лише „атоми" у всесвіті! По правді вони не були атоми, але якби навіть були, то ще нема чого плакати, коли їх можна розбити на міліони частинок. Навпаки, люди іноді раділи би, якби неодного „атома-шкрабала" розбили німці на міліони...

— **З Ню Йорку передають у радіо симфонічну поему „Україна".** Відомий український композитор Павло Углицький (родом з Харкова, вже старший віком, біля 60 літ) викінчує свою нову симфонічну поему під назвою „Україна". Він узяв тему до свого музичного твору з „Гайдамаків" Тараса Шевченка. Симфонічна поема „Україна" буде передана в радіо з Ню Йорку цієї зими із стації WJZ і WEAF.

— **Відкриття д-ра Т. Д. Лисенка в Одесі.** Кореспондент нюйорського „Таймсу" Вилліям Л. Лоренс подає з Ітаки, Н. Й., що д-р Н. І. Васілов із Петербурга заявив у Корнельському університеті, що д-р Т. Д. Лисенко з Одеси відкрив способи творення нових поживних ростин. Д-р Лисенко на підставі дослідів каже, що через перехресне запилювання цвіту ріжних ростин, які ростуть у цілком відмінних далеких підсонях і мають відмінні періоди доспівання, можна створити нові ростини, які відтак легко приспособити до всякого клімату. Це вважають важним відкриттям.

ЖАЛЬ ЛІҐИ НАЦІЙ З ПРИВОДУ МАНДЖУРІЇ.

ЖЕНЕВА, 24. 9. ПАТ. Рада Ліґи Націй сьогодні розглядала просьбу японського уряду, щоби відложити бодай на 6 тижнів дискусію над звітом Літона. Предс. Де Валера предложив принципіяльно взяти під увагу японську просьбу, а рівночасним висловленням жалю, що Японія признала нову манджурську державу та підписала з нею трактат перед дискусією над звітом Літона.

ЗМАГАННЯ БАЛЬОНІВ.

БЕРЛІН, 24. 9. ПАТ. Усі бальони, що беруть участь у змаганнях за чашу Ґордон-Бенета, прилетіли до Базель. Відлетять бальони не в суботу, а в неділю пополудні. Перший вистартує з Базель „Дойтшлянд", а як третій бальон „Польонія".

НАРАДИ ФР. РАДИ МІНІСТРІВ.

ПАРИЖ, 24. 9. ПАТ. Вчорашне засідання мін. ради присвячене було передовсім закорд. політиці. Премієр Еріо виголосив експозе про ост. події в закордонній політиці. Рада апробувала експозе одноголосно. Експозе Еріота перервали були на три чверти години, коли то він відбирав реляції з Женеви від Бонкура про переговори міністра нац. оборони. Сьогодні попол. мін. рада розглядає справи фінансів, безробіття, контингенту чужих робітників.

НАРАДИ ЕСТОНІЇ ТА ЛАТВІЇ В РІЛЬНІЙ СПРАВІ.

РИГА, 24. 9. ПАТ. Конференція міністрів закордонних справ Естонії та Латвії в Талін торкалася м. і. становища обох урядів до імпортових обмежень з 1931 р., що відносяться до рільних продуктів. Становище Латвії вже давніше узгіднили з литовським урядом.

— **Корабель „Джордж Вашинґтон" пішов на знищення.** Відомий багатьом українським еміґрантам корабель „Джордж Вашингтон" покінчив життя. Він належав до Північно-Німецького Льойду, але війна захопила його в Америці. Американський уряд сконфіскував його і призначив на перевіз війська до Франції. Після війни він був одним з кораблів американської торговельної фльоти, поки перед роком не віддали його в стан спочинку. Хоч після своєї появи на Атлянтійськім Океані в 1908 році належав він до найбільших і найвигідніших кораблів, то з часом пережився і сьогодня його завезли американські воєнні кораблі в околиці острова Соломона в заливі Чесепік. Його місткість була понад 25.000 тон.

☦ ПОСМЕРТНІ ЗГАДКИ.

З Тлустого коло Заліщик дістаємо вістку, що там помер цими днями адвокат д-р Степан Мудрецький. В. Й. П.!

З кіна.

КІНО „ПАЛЯС“: **„Година з Тобою“**

Покинувши Париж для Голівуду, Моріс Шеваліє вчить американців за грубі доляри, як повинні виглядати у фільмі дві найрідші її прикмети: простота та гумор. Моріс Шеваліє у ролі вірного мужа це подобає на штудерну вигадку, а проте вся завязка цієї фільми та сітка інтриги нагадує клясичні комедії французького модерного репертуару. Коли Шеваліє каже найзвичайнішу фразу, його усміх має за кожним разом інший нюанс дотепу. Жанетта Мекдональд своїм усміхом доповнює частину ліричну цієї поетичної комедії, яку невибагливі глядачі можуть назвати банальною. **м. р.**

Дописи.

ЯВОРІВ. *(Боротьба за українську школу у Свидниці.)* Нема тепер плебіспитів у справі викладової мови по школах, але з року на рік мова змінюється з української на польську навіть там, де була досі українська школа. У с. Свидниці, пов. Яворів, сталося таке з українською школою, що містилася досі в будинку „Рідної Школи“. Поволі пропав там український учитель і пропала й українська викладова мова. Навіть роблено вже заходи получити цю „нашу“ школу („нашу“ тому хіба, бо в ній тільки українські діти; польські у польській школі у Свидниці!) з польською у Свидниці — і розпоряджатися будинком, побудованим коштами й заходами українців, членів „Рідної Школи“, на парцелі — власности „Рідної Школи“, наче власністю громади. Іншими словами: Ось так коротким шляхом українським грошем і старанням збудований дім „Рідної Школи“ став би шкільним громадським домом під польську школу з польським учителем і польською (на папері „утраквістичною“) викладовою мовою. Та власник дому, Кружок „Рідної Школи“ у Свидниці, в час після писаної умови виповів поміщення під польську школу. Ключі від будинку в руках Кружка „Р. Школи“. Повітовий інспектор звернувся до громадської ради у Свидниці, щоби вона подбала за приміщення цієї досі „нашої“ школи. Гром. рада на це відповіла, що цим не буде займатися: у Свидниці так було і є від давна, що поляки висилають свої діти до польської школи, а українці до тої, що містилася досі в будинку „Рідної Школи“. Треба тут додати що „Рідна Школа“ у Свидниці справді одержала була давнішими часами парцелю „на вічну власність“ від громади як і одержала парцелю від громади й польська інституція „Т. Ш. Л.“ в будинку якої міститься досі польська школа у Свидниці. В акті передачі згаданої парцелі громадою на власність „Рідній Школі“ нема ніяких застережень а навпаки, є точна умова між Кружком „Рідної Школи“ і місцевою Шк. Радою та громадою того змісту, що „Рідна Школа“ дозволяє вживати свій будинок на школу для українських дітей — тільки тоді, якщо у тій школі вчити буде український учитель і якщо викладовою мовою буде українська мова. Тепер нема вже тих точок умови — і тому умова зірвана! Вкінці прибув інспектор до Свидниці і заявив батькам українських дітей: Якщо хочете окремого приміщення своїх дітей, мусите платити окремо за приміщення самі; хто не вишле в час дитини до школи, заплатить кару. Наші батьки зібралися на раду і врадили висилати покищо діти до польської школи. Нехай собі громада таки клопочеться за приміщенням! Будинок „Рідної Школи“ покищо врятований. В ньому місце на школу „Рідної Школи“. *Я.*

ГВІЗДЕЦЬ, пов. КОЛОМИЯ. *(Збори Кружка „Рідної Школи“. — Сотикова акція.)* Дня 28. м. м. відбулися в салі Т-ва „Народній Дім“ під проводом Миколи Денисюка звичайні Загальні Збори Кружка „Рідної Школи“. Звіт з діяльности старшини здав секретар М. Денисюк. Кружок у звітовому році проявляв дуже інтензивну працю на полі культурно-освітнім і над поширенням рідношкільної ідеї серед місцевого й доокличного громадянства. Кружок має свою бібліотеку, яка покищо дуже мізерна, бо Кружок опирається виключно на членських вкладках, а має 60 членів. Бібліотека передплачує кілька часописів і журналів. Треба зазначити, що Гвіздець під оглядом культурно-освітнім цілком в цім році завдяки праці Кружка змінився. По звіті вивязалася дискусія, в якій бесідники одобрили роботу уступаючої старшини і на внесок контрольної комісії ухвалили уступаючій старшині абсолюторію. Після того збори намітили пляни праці на 1932-33 р. у формі резолюцій. І так: Старшина у діловому 1932-33 р. 1) поведе масову акцію за приєднуванням нових членів; 2) започаткує серед громадян Гвіздця „сотикову акцію“ для „Рідної Школи“ під кличем: „Сотик для „Рідної Школи“ і поширить її в околиці; 3) переведе гідну коляду і писанку для „Рідної Школи“; 4) устроїть „Свято Матери“; 5) переведе нову збірку на доповнення бібліотеки. Опісля збори вибрали нову старшину, котрій поручили ті резолюції виконати. Є надія, що нова старшина вивяжеться зі свого завдання на 100 прц. Про хід „сотикової акції“ у Гвіздці незабаром буде в пресі. *Член.*

СПОРТ.

К. Т. 24. : ЛКС. УССК. 2:1.

Перший день приніс багато емоції і численно зібрана публика з насолодою подивляла гру. Висліди першого дня такі:

Кнопф—Зелений 6:1, 6:2.

Лянтнер—Яр. Рожанковський 11:9, 6:2. Лянтнер в першому сеті провадив 5:2, всежтаки вдалося Рожанковському в дуже гарній грі підтягнути до стану 9:8 у свою користь, по чім приходить до слова рутинований Лянтнер і рішає першого сета у свою користь.

Сасик, Дрогомірецький—Левенгерц, Менкес 6:3, 6:4. Наш дебель дуже добре зіграний провадив від початку гри і виграє досить легко. Сасик запрезентувався як знаменитий грач при сітці.

Нині (неділя) початок в год. 9.30 грають: Левенгерц—Дрогомірецький, Шоцівна—Дмоховська, Лянтнер, Альтшілер—Кульчицький, Рожанковський Яр.

14.30 Догілевський—Кульчицький. Вайдманівна, Лянтнер—Струмінська, Рожанковський Яр., Альтшілер—Сасик.

БІРЖА.

Гроші.

Доляр у приватних оборотах 8.90.25 зол., Бельгія 123.85, 124.16, 123.54; Голяндія 358.50, 359.04, 357.60; Льондон 30.31—30.88, 31.05, 30.85; Нюйорк чеки 8.91.9, 8.93.9, 8.89.9; Нюйорк кабель 8.92.4, 8.94.4, 8.90.4; Париж 34.98, 35.07, 34.89; Прага 26.38, 26.44, 26.32; Швайцарія 172.15, 172.58, 171.72; Італія 45.80, 46.02, 45.58; Берлін 212.40.

Збіже.

Пшениця дв. 1932 22.70—23.20, пшениця зб. 1932 21.00—22.50, жито 1932 14.50—15.00, жито збірне 1932 14.00—14.25, ячмінь двірський 13.25—14.00, ячмінь на мливо 1932 12.25—12.75, овес 1932 11.00—11.50, кукурудза краєва 21.50—22.00, фасоля біла 14.00—18.00, фасоля краса 19.00—21.00, горох пів-Вікторія 19.00—21.00, горох полевий 15.00—17.00, бобик 12.00—13.50, вика чорна 12.50—13.50, вика сіра 11.00—12.00, лен 31.00—33.00, ріпак озимий 35.50—36.50, гречані крупи 50 проц. пол. 28.00—30.00, просо краєве 12.00—12.50, льняні макухи 17.00—18.00, конюшина черв. 11.00—11.50, мак синій 80.00—85.00.

Ціни набілу у Львові.

„Маслосоюз“ платив кооперативам дня 24. IX. 1932 р. за масло експортове та десерове пріма 2·80 зол., за літру молока 17—18 сот., літру сметани 0·90 зол., копу яєць 4·50—4·60 зол.

Театри.

Великий Міський Театр.

Неділя, 25. IX. год. 7.30 веч. „Так здобувають жінок“.

Понеділок, 26. IX. год. 7.30 веч. „Так здобувають жінок“.

Театр Ріжнородностей.

Неділя, 25. IX. год. 7.30 веч. „Дивні любки“ (Містігрі).

Понеділок, 26. IX. год. 7.30 веч. „Дивні любки“ (Містігрі).

Кіна.

АПОЛЬО: „Ловіцька княжна“.

АТЛЯНТІК (давн. Лев) небаром відчинення.

КАСІНО: „Погромники просторів“.

КОЛЬОСЕЙ: „Кохання Тереси Рот“ (Ольга Чехова); ревія „Завтра буде ліпше“.

КОПЕРНИК: „Пімста лилика“ (Ів. Петрович, Анні Ондра).

МАРУСЕНЬКА: „Пімста лилика“ (Ів. Петрович, Анні Ондра).

МІРАЖ: „Вільні душі“.

ОАЗА: „Романс із поручником“ (Льоренс Тібет).

ПАЛЯС: „Година з тобою“ (Мор. Шевалє).

ПАН: „Дженні Лінд“.

ПАСАЖ: „Зрадлива стріла“ (Гут Гібсон), „Трубадурова пісня“ (Хозе Мохіко).

ПРОМІНЬ: „Десятьох із Павяка“.

СТИЛЕВЕ: „Сталева рука“ (Том Мікс) та Пат і Патахон.

УТІХА: „У таємному провалі“ (Джек Голт), „Роскоші гостинности“ (Бастер Кітон).

ХИМЕРА: „Х 27“ з Марленою Дітріх.

Закордонне радіо.

Понеділок, 26. вересня 1932.

Ляйпціґ (259,3) 22.15 Моцартіяський концерт. **Братислава** (278,8) 14.30 Концерт, 19.00 Моцартові твори. **Брно** (341,7) 21.00 Чеська оперова музика. **Гельсінґфорс** (368,1) 17.00 Сольо на обої, 19.40 Еіно Раутавара, спів. **Стокгольм** (435,4) 17.05 Спів, рецитації, 22.00 Солісти. **Відень** (517,2) 17.00 Гайгерова капеля. **Мінхен** (532,9) 12.00 Концерт, 21.20 Камер. музика. **Будапешт** (550,5) 22.35 „Ля Тур ді Палятен“ оп. Доґнанія. **Харків** (937,5) 10.00, 12.45, 16.35, 19.00 Концерт, 14.30 Для дітей, 15.00 Українська музика, 24.00 Комунікати, оп. музика. **Калюндборг** (1153,°) 20.15 клясс. англ. музика, 22.00 Данський концерт. **Кеніґсвустергавзен** (1634,9) 14.00 20.00, 21.15, 22.45 Трансмісії, 15.00 Для дітей, 15.40 Для молоді „Молоде покоління в зеркалі старшого“, 16.30 Концерт, 17.30 „Дух як мова“, 18.00 „Концертуємо з невидимим партнером“.

ЛЬВІВСЬКЕ РАДІО.

Понеділок, 26. вересня 1932.

11.58 Час, 12.10 Огляд преси, 12.20, 12.45, 15.10 Ґрамофон, 12.40 Метеорольоґічний комунікат, 15.00 Господарський комунікат, 15.30 Комунікаційний огляд, 15.40 Ґрамофон, Сільва рерум, 16.30 Звіт „Радіо дітям“, 16.40 Балачка у фр. мові, 17.00 Концерт (оркестра), 18.00 „Шестиніжні налоговці“, 18.20, 22.20, 22.50 Танкова музика, 19.15 Всячина, 19.35, 21.50 Прес. рад. денник, 19.45 Технічна скринька, 20.00 Людв. Лявінський у своїм репертуарі, 20.35 „Історія румунського театру“ виг. Душа Чара, 20.50 Солісти, 21.55 Комунікати, 22.00 Легкі пісоньки, 22.40 Спортові вістки.

ОПОВІСТКИ

За оголошення редакція не відповідає

Заг. Збори Кружка „Рідної Школи“ в Комарні. Дня 9. жовтня 1932 відбудуться в салі філії „Просвіти“ у Комарні в год. 2. пополудні звичайні Загальні Збори Кружка „Рідної Школи“ в Комарні з таким порядком нарад: 1) Відкриття Зборів, 2) Відчитання протоколу з попередніх Зборів, 3) Звіт з діяльности уступаючої Старшини, 4) Звіт Контрольної Комісії й ухвалення абсолюторії, 5) Вибір нової Старшини, 6) Евентуалія. — За Старшину: **Д-р О. Пеленський**, голова; **Іван Радович**, заст. голови.

Ширіть наш часопис!

За редакцію відповідає Олександер Костик. Видає Видавнича Спілка „Діло“. З друкарні Вид. Спілки „Діло“, Львів, Ринок 10